

Att göra en bumsa

En informationstext för nybörjare

av Erica Viklund

Förord och syfte

När jag skulle sy min första bummel-klädnad så hade jag många frågor men ingen att fråga. Helt bortsett från att det kan vara svårt att sy så kan det ofta vara minst lika svårt att veta *vad* man förväntas sy och *hur* detta ska gå till. I detta kompendium har jag därför försökt att sammanfatta lite matnyttig information för att underlätta för andra att komma igång. Observera att jag själv inte är någon historiker eller sitter inne med absoluta sanningar och att texten nedan alltså i första hand är tänkt som en hjälp för nybörjare för att kunna komma igång. Jag har här nedan försökt att spegla konstruktionen av de dräkter som troligen bars då det begav sig men även hur vi som syr denna typ av kläder idag har valt att göra.

Vad är en Bumla/Kampfrau?

När de tyska kontraktsarméerna reste runt på 1500-talet så bestod den förrutom av soldater även en stor mängd andra människor. Det berättas om att inhyrda arméer på 20 000 soldater kunde ha ett tåg med upp emot ytterligare 50 000 personer av ”annat slag” (Torp. I. 2010). Att detta bonusfölje till antal var fler än soldaterna tycks ha varit vanligt förekommande under den tidiga delen av 1500-talet. Den stora majoriteten av dem som reste runt med arméerna utan att vara soldater var kvinnor och unga pojkar, men även äldre hantverkare följde med i tåget. De kvinnor som följde med soldaterna hade naturligtvis väldigt olika rang men jag skall inte gå in på dem här eftersom det kan bli ett väl långt sidospår. Det bör dock nämnas att de flesta kvinnorna var gifta eller hade ingått ett kontrakt med en soldat och att mycket få kvinnor levde som rent prostituerade i arméns närhet. Kvinnorna som följde med i tåget behövdes för att armén skulle överleva genom att det var de som skaffade fram mat, lagade den, tvättade kläder och mycket annat som soldaterna inte förväntades ägna sig åt (Torp. I. 2010).

Ordet bumla kommer från det tyska ordet ”schlachtenbummlerin” som betyder ungefär ”de som irrar i striden”. Detta användes dock inte nedsättande utan syftar på kvinnor som vandrade runt på slagfälten för att plundra och hjälpa sårade. En försvenskning av denna term har i modernt talspråk blivit ordet bumla. Kampfrau betyder lägerkvinna och beskriver således en kvinna som reser runt med det enorma följde som soldaterna hade med sig. Båda dessa termer beskriver alltså egentligen samma kvinnor.

Underkläder

Undersärken var det underplagg som användes redan under medeltiden och lever kvar även in i renässansen. Den består ofta av fyrkantiga (ej figursydd) tygstycken som sys ihop i en någorlunda enkel konstruktion. Halslinningen kan vara så låg att den inte syns under en urringad klänning (alternativt att man bara ser den översta kanten) eller vara så hög att den går en bra bit upp på halsen. En hög halslinning kan med fördel broderas eller smockas (se nedan för förklaring till smockning). Ärmarna kan även avslutas i smockning eller annan utsmyckning.

Underkjol. Många kvinnor väljer idag att bära en tunn kjol under sin bummel-dräkt. Denna kombineras med antingen en särk eller en skjorta efter önskad komfort. Underkjolar började under denna period att växa fram i Spanien och England där de styvnades på olika sätt för att få en konformad siluett och man kan anta att underkjolar även kan ha börjat användas i Tyskland. Dock skall man beakta att skönhetsidealet var ett annat i Tyskland och att de kjolar som eventuellt användes inte styvnades. En underkjol som rynkats i överkanten ger dig mera fylliga höfter samt rumpa vilket var idealet i Tyskland.

Huvudduk. Huvudbonad kan ses som en liten detalj men den gör mycket stor skillnad för helhetsintrycket. En kvinna i en medeltidsklänning med utsläppt hår kan visserligen vara vacker eller söt *men* så fort denna kvinna istället har på sig en huvudduk så ser hon genast mycket medeltida ut. En respektabel kvinna på 1500-talet kunde absolut inte gå barhuvad. Endast barn, tonåringar, Jungfru Maria eller en mentalt rubbad person kunde visa sig utan något på huvudet. Ett grepp som samtida konstnärer använde sig av för att visa om en kvinna var utom sig av sorg eller på annat sätt tappat

greppet om verkligheten var att hon avbildades med utsläppt och gärna ovårdat hår. En klar fördel för oss som återskapar modet är att man kan gömma undan de mest moderna frisyrer utan att det ser tillgjort ut. En enkel huvudduk är en vanlig variant på huvudbonad. Det finns oändliga varianter på storlekar, sätt att knyta och så vidare varför jag inte skall försöka redogöra för dem här. Detaljen med att ha luggen hängandes fram från huvudduken kan man ibland stöta på idag men var då medveten om att det är ett nutida påfund som inte återfinns på några samtida bilder och snarare ger associationer till 1800-talets bondmoror än till bumlor.

Hos de mycket unga var modet att låta håret växa sig riktigt långt och bära det i flätor eller någon annan form av håruppsättning. Även här kan du självklart dölja ditt hår med en huvudbonad om du har en modern frisyra. På 1500-talet var det inte konstigt att gifta bort en tonåring och att gifta, vuxna kvinnor alltså kunde vara mycket unga. Ett tips är, som alltid, att se på bevarat bildmaterial för att få inspiration.

Strumpor. Sydda strumpor tycks ha varit det vanliga även om tekniken att sticka faktiskt fanns på 1500-talet. Dessa strumpor går ofta upp över hela vaden och kan sys i linne eller ylle. För att få bättre passform så kan de klippas ut på skrådden så att tyget blir något töjbart.

Moderna underkläder i form av trosor existerade inte även om det givetvis står dig fritt att använda det under dina renässanskläder. Inte heller bh fanns och den äldsta kända tyska korsetten dyker upp precis innan 1600-talets början. Det var istället klänningarna som gav support för bysten.

Övre lager kläder

Klänningen är en bumlas huvudplagg. Vid något varmare väder kan en klänning bäras enskilt men om temperaturen kryper nedåt så sätter man lämpligen på sig fler efter behag. Klänningar finns i många olika utföranden på målningar och träsnitt från denna period. De är generellt något mindre pråliga än människans/landsknektarnas kläder men de kan knappast kallas återhållsamma (Se bild nr 1 och 2). Midjan på en klänning låg vid den naturliga midjan, det vill säga att kjolen började där man är som smalast runt magen och inte vid höfterna som vi ofta är vana vid idag. Klänningarna slutade nere vid fotknölna och bär ibland någon form av detaljer på nederdelen. När man ser på återskapade dräkter idag så har nästan alla ränder i kjolarna men att dömma av de träsnitt som finns så var det långt ifrån alla som utsmyckade sina klänningar på så vis. Både rika och fattiga kvinnor syns hysta upp sina kjolar med hjälp av ett skärp så att det blir lättare att gå och de redan voluminösa kjolarna ger då ännu mer substans till den klockformade figuren.

Tänk på att överplagg inte bör ha så tajta ärmar att de inte går att vika- eller knäppa upp vid arbete, detta kan vara speciellt opraktiskt är det vid matlagning och disk!

Kjol med liv är ett alternativ till att ha klänning för att återskapa dräkter på bilder från renässansen. Vi kan inte med någon exakt säkerhet uttala oss om huruvida det fanns tvådelade dräkter eller inte eftersom inga bummel-plagg finns bevarade. Vad vi däremot vet är att de plagg som finns bevarade från strax innan och strax efter denna period är klänningar, samt att inga tillförlitliga bildmaterial eller testamenteshänvisningar har uppvisats på kjol med liv (Andersson. E. 2010). Så det vi kan säga säkert är att det tycks *osannolikt* att det skulle ha funnits. Vissa tycker dock att det är mycket praktiskt att ha en delad dräkt och därigenom kunna använda endast kjol samt underkläder (skjorta/särk) varma sommardagar. Strävar du efter historisk korrekthet så bör du däremot alltså sy dig en klänning.

Ärmar kan sitta ihop med klänningen men behöver inte nödvändigtvis göra det, varför de tas upp som ett separat plagg. Många bilder finns på kvinnor som har snörat eller nålat fast sina ärmar i dräkten. Det kan vara både skönt och praktiskt att kunna avlägsna sina ärmar om det är varmt eller dina ärmar är långa och i vägen vid arbete. Lösa ärmar har dock andra nackdelar, till exempel att det kräver tid och pyssel att ta av eller sätta på samt att det blir glipor i axlarna som kyler och att det inte blir lika vattentätt. Ärmar kan vara raka och enkla eller slitsade på olika vis. Även om kvinnornas ärmar sällan

uppvisar samma volym eller prålighet som männens, så har de ofta fler detaljer än vad vi är vana vid idag varför de ofta hamnar i blickfånget.

Coif, ofta kallad ”bäbismössa” är ett plagg som vissa kvinnor idag väljer att ha till sina bummelkläder. Om än så praktisk så tycks coifen i det närmaste ha varit ett mansplagg, något som kan vara bra att vara medveten om när man tillverkar sin huvudbonad. Varianter av små mössor anses dock ha förekommit för att fästa sin Wulst i alternativt att ha under de rikt utsmyckade huvudbonaderna som adeln begagnade sig av (Andersson. E. 2010).

Wulst, eller wulsthaube är en korvliknande uppbyggnad som syftar till att ge den huvudform som var modern under perioden. Denna kan bestå av en sydd stoppad tyg-korv eller eventuellt en fläta i rotting (Andersson. E. 2010). Över denna bars en duk som sveptes runt huvudet (Se kvinnan på bild nr 1).

Ytterkläder

Skor. De skor som var absolut mest typiska för bumlor och landsknektar var de så kallade oxmulorna. Detta är låga, platta skor som närmast kan beskrivas som ballerinas skor satta på Kalle Anka. De var lågt skurna, oftast med en rem över vristen och breda framme i tårna (Se bild nr 2). Andra skor existerade givetvis också. Det finns idag en pågående diskussion hur någon har lyckats marschera och vinna några strider iförda de populära oxmulorna som inte står emot någon väta, lätt ramlar av samt sällan är vidare bekväma att gå i. Sina nackdelar till trots så ansågs de dock vara mycket snygga och helt moderiktiga.

Hatt bars gärna och ofta, både av män och av kvinnor. Denna kunde bäras över flätat hår, över hårnät, huvudduk eller annat arrangemang. Precis som med huvuddukar så är variationsrikedomen här mycket stor; med eller utan fjädrar, stora eller små. Det enda som kan sägas säkert är att storbaretternas saliga tid varade ca 1995-1999.

Varma kläder

När man studerar målningar och träsnitt så är det lätt att tro att det alltid var sommar då soldater var ute och stred. Visserligen stred man sällan under vintern utan började på våren (om det fanns något att strida om) och avslutade kampanjen på hösten. Därmed inte sagt att det ständigt var varmt och skönt som många bilder tycks indikera.

Partlet. Genom att uringade klänningar blev populära så utvecklades ett mindre plagg som täcker och värmer axlar och uringning. Plagget kan närmast beskrivas som en struthätta utan huva och finns framför allt i 3 vanliga utföranden, en som har rundad nedre kant, en som är mer fyrkantig och knyts under armhålan och en som har den fyrkantiga formen men nålas fast i klänningen (Se bil nr 3).

Mantel. Även om de vanligaste ytterplaggen tycks ha varit ytterklänningar och kappor så finns det ändå träsnitt på kvinnor med någon form av mantel. Dessa finns framför allt i två varianter som jag har kunnat finna, där den ena är fotsid och rynkad upptill och dyker upp på religiösa motiv och den andra varianten går ned till höften eller ner till knäna och återfinns på mer vanliga kvinnor (Se bild nr 4).

Vantar/handskar kan vara mycket trevligt att ha med sig vår och höst då kvällarna blir kalla. Varianterna som står till buds är många; nålbundna vantar, sydda fingervantar i ylletyg, sydda fingerhandskar i läder, trefingerhandskar osv. De sistnämnda är visserligen vanligen sammanknippade med bönder men man skall betänka att många av kvinnorna som följde med i fält troligen växt upp på bondgårdar. Rikt utsmyckade fina handskar användes av de allra rikaste i samhället men enklare varianter är ack så sköna när kylan kommer.

Övriga kläder

Förklädet var ett plagg som både bars av praktiska skäl, då det skyddade kläderna, samt som en modeaccessoar. Linnetyg i mörka nyanser tycks ha varit vanliga men populärast skall de tåliga förklädena i tätt vävt ylle ha varit då de skyddade mot gnistor från en öppen eld. De rika hade råd med förkläden i fint linnetyg eller i siden, men det är nu inte de rika kvinnorna som detta kompendium handlar om (Mikhaila. N och Malcolm-Davies. J. 2006:30-31). Förkläden fanns också i flera olika stilar, både mindre modeller som knöts från midjan (se bild 1 och bild 3) samt mer heltäckande sådana som hängdes från halsen (se bild 6).

Skärp är en mycket vanligt förekommande attiralj. Ofta bar kvinnor två skärp; ett som de hade under och hystade upp kjolarna med och ett till som hängde runt midjan varifrån man hängde väskor, pungar, nycklar och annat.

Pungar och bältesväskor. Detta är återigen två väldigt praktiska dräktillbehör. För bilnycklar, plånböcker, mobiler och annat som man kan önska bära med sig men inte gärna vill ha synligt så är detta ett bekvämt alternativ. Fina väskor i läder finns bevarade än idag och jag rekommenderar den utmärkta boken *Purses in Pieces* av Olaf Goubitz för en mer uttömmande redogörelse i frågan om specifika modeller med mera.

Korg. Saknar du din handväska som du vanligtvis bär runt på där du får plats med bra-att-ha-saker? Skaffa en korg. Har du mycket att bära med dig? Skaffa en större korg! Kvinnorna i fält kallades ofta för mulor eftersom en av deras uppgifter var att bära med sig sina saker samt mannens ombyte. Ja, många till fält hängde ihop i par och även om de inte var gifta så hade de ofta ingått ett så kallat maj-äktenskap eller maj-kontrakt som fungerade som ett kortvarit kontrakts-äktenskap. Mannen såg till att de fick sold (betalt) och kvinnan såg till att de hade mat och andra förnödenheter. Alla dessa saker skulle dock bäras runt av kvinnan så det gällde att prioritera. Under marsch lade man paviljonger och annan gemensam utrustning på hästvagnar men personlig utrustning bars av kvinnorna (Torp. I. 2010). En korg som kan bäras på ryggen med axelremmar tycks ha varit en mycket uppskattad ägodel. För oss historiska återskapare fungerar korgen dock oftast som just handväska eller picknickkorg.

Material

Linne, ylle och siden. De tygmaterier som man räknar med att kunna använda är linne, ylle och siden. Precis som idag så fanns alla dessa tre i en näst intill oändlig mängd olika utföranden och kvalitéer, linnen kan vara grovt och med knutar i väven eller så tunt och jämt att det nästan blir helt genomskinligt. På samma sätt kunde de andra tygerna också varieras. Sammet var på tiden det begav sig tillverkat av siden och oerhört dyrt så enbart de mest välbeställda hade råd att använda det och även då var det oftast till detaljer och inte till hela plagget. Idag är siden-sammet fortfarande extremt dyrt varför bomulls-sammet ofta används som substitut. Betänk dock att bomullen på 1500-talet ännu inte gjort sin entré i Europa.

Linne, som till skillnad mot ylle, tål att tvättas mycket bra användes i första hand till underkläder. Möjligtvis syddes en och annan mellanklänning i linne men om du vill uppfattas som fullt påklädd så är det ylle som gäller. Detta står till och med i bibeln någonstans men jag orkar i skrivande stund ärligt talat inte leta upp passagen så det får vara sagt utan exakt referens. Därmed är det inte sagt att alla sprang omkring i ylle hemma på åkrarna de allra varmaste sommardagarna. Undersärken räcker oftast alldeles utmärkt som skydd för solen om du inte behöver se representabel ut.

Det var endast plagget närmast huden som tvättades någorlunda regelbundet varför linne lämpade sig väl till detta. Ylle har en tendens att tova sig och krympa vid tvätt medan linne är lätt att tvätta samt mycket skönare att ha direkt mot huden. Ylle användes vanligtvis till de flesta kläder som inte skulle vara direkt hudnära och även om detta material kan vara svårt att tvätta så har det en självrenande egenskap. Efter användning kan du hänga ut dina yllekläder på vädring så kommer de att lukta och kännas mycket bättre. Till vanliga kläder användes som sagt ylle men siden torde ha varit tillgängligt

till detaljer som till exempel pöset innanför slitsar, det så kallade pludret. De mer välbeställda hade givetvis hela plagg i finaste siden men för en vanlig bumla så lär det ha tett sig avlägset.

Råsidens vara eller icke vara har stötts och blötts på diverse forum på internet. Anledningen till att detta material ifrågasätts är för att det inte innehar den glans som sidenet är så uppskattat för. Därmed kan man ifrågasätta anledningen till att importera ett tyg ända från Kina om de inte har några direkt önskvärda egenskaper. Man tycks vara någorlunda överrens om att råsidan ändå importerades till Europa men att det knappast lär ha varit vanligt.

Undvik mollskinn eftersom detta är ett modernt material som är tillverkat av bomull och vare sig tygkvalitet eller material fanns under renässansen.

Päls användes flitigt för att fodra plagg för värmens skull. 1500-talet hör till den lilla istiden varför det var något kallare än idag, och utan de goda uppvärmningsmöjligheter som vi har idag så gällde det att klä sig varmt. Förutom att använda lager-på-lager principen så fodrades alltså kläderna med päls av olika slag.

Färgval. Gällande färgval så varierar de tillgängliga färgerna beroende på vilket material som avses men man kan överlag säga att det fanns goda möjligheter att få tag på färggranna tyger så länge man hade hyfsat gott om pengar. Linnen, vilket som sagt mest användes till underkläder, är svårt att få färgakta varför oblekt (naturfärgat) eller blekt tycks ha varit vanligast. Yllet tar åt sig färg mycket bra men vissa färgpigment var givetvis enklare att få tag på. Nyanser av grönt, brunt, gult, orange, rött, rosa, grått och vissa blå nyanser är relativt enkla att få fram genom växtfärgning. Kungsblå, purpur (mörk lila), samt riktigt svart var svårare att färga och därför betydligt dyrare. Genom blekning kan du även få fram vit-aktigt ylle men då, precis som nu, så torde det ha varit svårt att hålla det riktigt rent i fält. Många färger fanns således tillgängliga och ju rikare du var desto mer regnbåges-skimmer hade du råd med och kunde slippa att bära 4 nyanser av brunt.

Siden har i alla tider varit uppskattat för sin goda förmåga att ta åt sig färg och dessa tyger är ofta väldigt färgstarka och skimrande, men precis som idag så låg de även i en högre prisklass.

Sömnadstekniska bitar

Hyska, hake, snörning och knapp. För att stänga sina kläder finns några olika alternativ. Hyska och hake, snörning och knappar med sydda knapphål är de idag vanligaste men ytterligare ett alternativ som är historiskt korrekt är dräknålar. Dessa skall faktiskt ha varit så vanliga att Maria I av England inhandlade 10 000 dräknålar år 1539 vilket inte sågs som ovanligt (Mikhaila. N och Malcolm-Davies. J. 2006:23). Stängningen kan vara fram, bak eller i någon annan söm och det enda man egentligen behöver tänka på är att göra ett sprund i kjoldelen om man har en klänning (ja, även om man har kjol såklart) för att man skall få på sig kläderna. Stängningsanordningen behöver inte stänga detta sprund eftersom du givetvis har kläder under din klänning och därför aldrig riskerar att visa någon naken hud. Detta kan ses på otaliga träsnitt (Se bild 5).

Att sy för hand eller på maskin? Denna eviga fråga. Mitt personliga svar blir något så tråkigt som: kombinera. Det är otroligt tråkigt att sitta och handsy ett plagg och sedan komma fram till att det inte blev som du tänkt dig eftersom du inte är en tillräckligt erfaren sömmerska. Det är därför mycket bättre att lära sig om passform, om hur olika material betar sig när man syr och annat genom att använda maskin. Erfarenheterna går helt enkelt snabbare att få och det gör inte lika ont när du måste sprätta upp något som du sytt. Sömmar som kommer att synas på utsidan däremot, så som halssprund, kan vara trevliga att sy för hand. Många saker lämpar sig alltså utmärkt att sy på maskin men inte riktigt allt. Mitt generella råd till en nybörjare är dock att sy så mycket som du bara kan på maskin till din första dräkt. Sedan har du ju all tid i världen om du vill göra en andra dräkt.

Snörnåbbar är små metallkoner som man klämmer fast på snören och som underlättar själva snörningen samt blir till en snygg accessoar. Nu skall jag kanske inte skriva i singular, snörnåbbar kan man ha många av, speciellt om man har många korta snören som knyter fast ärmar och annat.

Smockning är en broderiteknik som gör att man kan samla mycket tyg till en liten halskrage eller dylikt. Genom att sy linjer enligt ett speciellt förfarande på ett rynkat tyg så kan man då få fram vackra ruttmönster som var mycket populära. Det finns många olika sätt att göra på så den ambitiöse kan finna många olika sätt att smycka sina kläder på med hjälp av smockning. Tekniken i sig är inte vidare svår att lära sig och resultatet blir ofta mycket bra bara man är någorlunda noggrann, nackdelen ligger här i att det tar tid att utföra. (Se bild 1 där kvinnan har smockning på förkläde samt ärmar.)

Broderi kan skapa vackra mönster i ylle- lin- eller silkestråd och bidra mycket till utseendet av en dräkt. När det gäller vilka broderier som var vanliga eller ovanliga måste jag hänvisa till träsnitt och broderiböcker.

Att ta vara på det man hade. Ingenting är mer historiskt korrekt än att lappa och laga. Människor sydde om gamla kläder som de ärvt, lade in kilar i kläderna då de gick upp i vikt, tog tillvara på stuvbitar som sattes ihop till nya plagg et cetera. Vilken bumla skulle till exempel inte önska stjäla några vackra mansärmor från en fallen soldat för att kunna sätta på sin egen dräkt? Man utgick helt enkelt ifrån vad man hade och gjorde det bästa av situationen för att leva upp till mode och funktion. Så oroa dig inte om du fått ett hål i din kjol: laga den. Är du gravid: grattis, lätta på snörningen och sätt eventuellt ett annat vackert tyg bakom. Idag har vi en mycket lägre smärtröskel då det gäller när ett plagg är förlegat, urväxt, gammalt eller trasigt. Bär dina slitna kläder med stolthet men se till att lappa och laga.

Frihet i sitt skapande. Jag har här ovan försökt att ge en uppfattning om vad som fanns, lite av vad som sannolikt inte fanns samt om hur vi återskapar plagg idag. Man skall dock tänka på att det inte nödvändigtvis är vanliga människor i vanliga kläder som porträtteras på träsnitt eller målningar. Ofta så är de avbildade antingen mycket rika eller prostituerade och visar inte alls upp några praktiska lösningar för hur man gör för att undvika skavsår, hålla sig varm eller sval et cetera. De kläder som porträtteras är de finaste som människor hade och de är heller inte alltid korrekt porträtterade. Jag har sett många avbildade bröst som trotsar tyngdlagarna helt utan korsett och gummor med smala och välformade midjor som vore de 15 år. Det jag vill säga här är: hitta lösningar som fungerar rent praktiskt. Ibland vill man vara så historiskt korrekt som möjligt och ibland gör man undantag från historien med vilje men det är alltid en styrka att ha kunskapen att kunna välja.

Precis som i dagens Sverige och i Lajvien så går det moden även i Knektien. Vissa saker syns endast på några få träsnitt men sys av nästan alla som återskapar modet medan andra saker finns på fler träsnitt men är ännu ej representerat. Titta därför inte bara på oss andra som redan har kläder när du gör en dräkt utan se på de källor som finns bevarade i form av träsnitt och målningar för att få inspiration.

När det gäller färgval så finns det en enorm uppsjö av tyger i härliga färger. Blanda mycket och gärna men tänk på att alltför många färger tillsammans kan ge ett rörigt intryck. En dräkt ger ofta ett mer samlat intryck om inte alla de enskilda plaggen är slitsade, broderade och innehåller en kaskad av färger. Det är okej att ha en mera diskret brun hatt som då även kommer att kunna passa till andra dräkter.

Rekommenderade plagg för en nybörjare

Som framgått ovan så finns det en hel uppsjö av plagg att välja på för att berika sin 1500-tals garderob men när man sitter där hemma och försöker planera inför sitt första event så kan det vara svårt att veta var man skall börja. Har du en skjorta eller undersärk, en kjol och en huvudduk samt diskreta skor och strumpor så kommer alla att se att du hör till knektföljet. (Kjolen kan du alltid fästa vid en överdel när du kommit hem så slipper du sy en hel klänning inför ditt första event.) Har du dessutom haft tid och möjlighet att göra en hatt så kommer det att se ut som att du passar in bland bumlor som fisken i vattnet. För att hålla kostnaden nere så använd framförallt linne och vänta med siden tills du redan har gjort dina första misstag.

Övrig utrustning. Bra att ha: matskål, sked och krus. Du kommer förvånansvärt långt med bara dessa ägodelar. Tänk på att matskål och krus inte bör vara för små (typ efterrättsskål och sherryglas) då det kommer att vara mycket opraktiskt. Senare projekt kan vara att införskaffa sig en matkniv och ätpinne eller medeltida gaffel eftersom man klarar sig förvånansvärt bra utan.

Slutord

Några sista ord. Var källkritisk: lita inte blint på rykten och häftiga historier som florerar om den tidsepok som vi återskapar. Bara för att någon bestämt säger att ”såhär var det” så betyder det inte att den personen inte har fått fel information från början. Det gäller givetvis även detta häfte. Det här är ingen vetenskaplig skrift och jag har inte kollat upp källor för allt som jag skrivit utan endast skrivit ner källor när det inte varit alltför svårt att få tag på dem.

För inköp av tyger och andra pryttlar så kan jag rekommendera Korps Handelsbod, Svarta Katten samt Sundbybergs Textilcentrum. Detta betyder absolut inte att de är de enda aktörerna eller att ni skall rata andra alternativ men de ovan är billiga och fullgott bra. Jag önskar att någon hade tipsat mig om att det finns aktörer som säljer ylle till humana priser när jag skulle sy min första dräkt.

Det kan vara svårt att veta vad man får göra och vad man inte får göra om man inte har varit med på något som helst event tidigare. Ta det lugnt, att ha lajvsaker är alltid bättre än att ha helt moderna saker och framförallt: se till att ha det förbaskat roligt! För det är det som allt handlar om egentligen, att vi vill festa och ha kul.

Erica Viklund

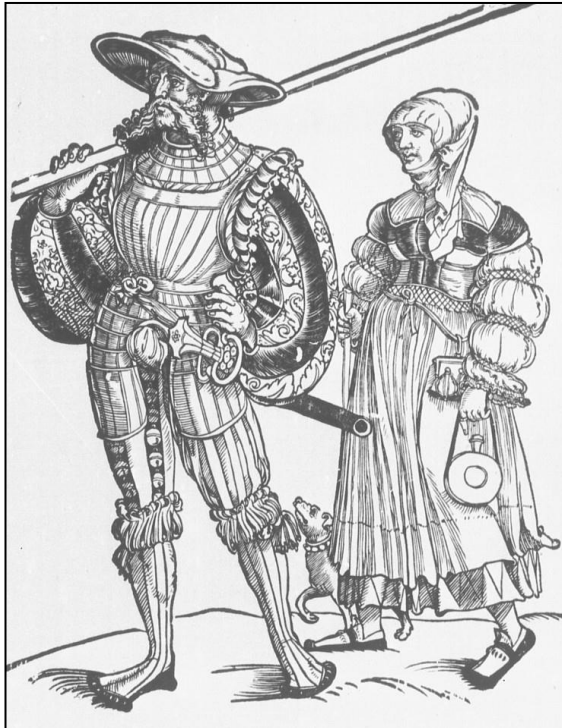

Bild 1

Bild 2

Bild 3

Bild 4

Bild 5

Bild 6

Källhänvisning

Mikhaila. N och Malcolm-Davies. J. 2006. The Tudor tailor: Techniques and patterns for making historically accurate period clothing. Costume and fashion press.

Föreläsningar

Andersson. Eva. 2010-08-12. 1500-talets svenska kvinnodräkt.

Torp. Ida. 2010-08-09. Kvinnans roll i det militära livet.

Bilder

Titelblad: Urs Graf dä. Bild 1: Erhard Schoen. Bild 2: Erhard Schoen. Bild 3: Urs Graf dä. Bild 4: Hans Holbein dy. Bild 5: Urs Graf dä. Bild 6: Albrecht Dürer.